

מכירת רעיונית של ניירות ערך בבורסה בשנת 2003

מאת : רן כהן, רו"ח וארז עיני, רו"ח¹

רקע

כידוע, הוראות חלק ה'3 לפקודת מס הכנסה (להלן: "הפקודה") קובעות את אופן מיסויין של הכנסות מניירות ערך ועסקאות עתידיות הנסחרים בבורסות בישראל ובעולם. משום שהוראות חלק ה'3 "נוגעות" לחלק ניכר מאוכלוסיית מדינת ישראל, ועל מנת לצמצם, במידת האפשר, את ה"חיכוך" שבין הנישומים לשלטונות המס, נקבע על ידי וועדת רבינוביץ' לרפורמה ממס כי גביית המס צריכה להתבצע על דרך של ניכוי מס במקור, כך שאדם שהשקיע בבורסה באמצעות מוסד פיננסי ו/או ברוקר החייב בניכוי מס במקור לפי הוראות סעיף 164, לא יהא חייב בהגשת דוח וכי המס שנוכה לו יהווה "מס סופי" בידיו.

ואכן, נקבעו תקנות מיוחדות לעניין ניכוי מס במקור ממכירת ניירות ערך ועסקאות עתידיות הנסחרים בבורסה, שאינם ניירות ערך זרים. לפי הוראות הקבע בתקנות אלה, המס שיש לנכותו הוא בדרך כלל מס שביתר, שכן המחוקק אפשר קיזוזם של הפסדים, לצורך קביעת המס שיש לנכותו במקור, כנגד רווח מניירות הערך במשורה, ובצדק. ברם, בשנת המס 2003, מאחר שהברוקרים והמוסדות הפיננסיים טענו כי לא יעלה בידם להיערך מבעוד מועד לניכוי המס במקור לפי הוראות הקבע, נקבעה הוראת שעה שאפשרה לאלה לנכות המס לפי שיעור של 0.5% או 1% מתמורת מכירת ניירות ערך ו/או יחידה בקרן נאמנות פטורה או מעורבת ומס בשיעור של 0.5% או 5% מתמורת מכירת עסקאות עתידיות (להלן: "מס מחזור").

אך אבוי לנו ומר לנו - מה רבו קולות המקטרגים כנגד שיטת ניכוי המס הקלוקלת שנקבעה בהוראת השעה. ובצדק, לכאורה, שכן ניכוי מס מחזור מקפח את אלו המפסידים ממסחר בניירות ערך. שהרי אין זה הוגן לפגוע באותם אזרחים "פשוטים" שאין ידם משגת לשכור שירותיו של רואה חשבון כדי שזה ייחשב להם את המס החל באופן מדויק. ואכן, טיעונים יפים. אלא מאי? מסתבר שאוונט רוח דרומית אינה כאוונט רוח צפונית – עם תחילתה של הגיאות בבורסה, נדם קולם של המקטרגים, על נימוקיהם המוצדקים, וקולם של אחרים, עם נימוקים מוצדקים אחרים, נשמע. אלה האחרונים גרסו כי יש לקבוע את המס שנוכה לפי הוראת השעה כמס סופי. כל זאת, משום שוועדת רבינוביץ' ביקשה לקבוע הוראות ניכוי מס במקור שתהווה, לפי בחירת הנישום, מס סופי. נכון או לא נכון, רצתה הוועדה שמש המחזור יהא מס סופי או לא, זה לא המקום לדון; אך בכל זאת נציין כי וועדת רבינוביץ', ככל נראה, לא צפתה כי שוק ההון יתאושש כפי שהתאושש.

לבסוף, הוחלט בנציבות מס הכנסה לקבוע הוראת שעה מיוחדת לשנת המס 2003, כחלק מהוראות חלק ה'3 לפקודת מס הכנסה, שתקבע כי המס שנוכה במקור לפי התקנות יהווה מס סופי. זאת ועוד, וכדי לא לקפח משקיעים שביצעו השקעותיהם באמצעות ברוקרים, שנערכו מבעוד מועד וביקשו להחיל, לעניין ניכוי המס במקור, את הוראות הקבע של תקנות הניכוי מס במקור במחצית הראשונה של שנת המס 2003, נקבע כי נישומים אלה יוכלו לדרוש לשלם מס מחזור על מכירות של ניירות ערך אלה, כפי שיפורט בהמשך.

¹ הכותבים עובדים במחלקה המקצועית של נציבות מס הכנסה ומיסוי מקרקעין. כל האמור ברשימה זו, הנו על דעתם של המחברים בלבד.

ולאחר שאפשרו את שיעורי המס המופחתים המיוחדים בשנת המס 2003, לא ניתן לסיים המלאכה מבלי לאפשר לנישומים לבצע מכירה מחוץ לבורסה של ניירות ערך בבורסה ורכישתם מחדש, שכן אחרת היו מבצעים הנישומים עסקאות פיקטיביות כדי לנצל שיעורי המס המופחתים. כך, **וכדי לא לפגוע במסחר הסדיר בבורסה**, נקבעו על ידי המחוקק התקנות לעניין מכירה ורכישה חוזרת של ניירות ערך – תקנות שלא מזמן אושרו על ידי וועדת הכספים ואף אושררו בחתימת ידו של שר האוצר.

מס הבורסה בשנת המס 2003 – הוראת השעה

ראשית, יש לציין כי כל האמור בפרק זה הוא בהסתמך על הודעות מס הכנסה לציבור המקדמת הליך חקיקה בעניין מס הבורסה, וכי עד שלא יושלם הליך החקיקה בנושא, אין כל וודאות שההליך יהא תואם את כוונת נציבות מ"ה על קברניטיה. כאמור, לפי ההודעות שפורסמו לציבור, בשנת המס 2003 יעמדו בפני הנישומים מספר חלופות מיסוי לגבי רווחי הון ממכירת ניירות ערך ועסקאות עתידיות הנסחרות בבורסה, כמפורט להלן:

א. לראות במס שנכח במקור בפועל ממכירת ניירות הערך והעסקאות העתידיות בשנת המס 2003 **כמס סופי**. מכר נישום ניירות ערך ו/או עסקאות עתידיות באמצעות אדם שאינו חייב בניכוי מס במקור (ברוקרים בחו"ל), ייווסף למס במקור שנכח כאמור, מס מחזור בשל המכירות האמורות².

יער ויובהר כי, למיטב ידיעתנו, הבנקים והברוקרים נערכו מבעוד מועד לחישוב רווח ההון הריאלי מעסקאות עתידיות, ולפיכך במחצית השנייה של השנה לא נוכח למחזיקים מס בשיעור של 5% מתמורת המכירה כי אם מס בשיעור של 15% מהרווח הריאלי.

ב. לבקש לשלם מס מחזור, כמס סופי, על מכירת ניירות הערך והעסקאות העתידיות. על אף האמור, לגבי **עסקאות עתידיות** ניתן יהיה, לפי בקשת הנישום, לחשב את המס החל במכירתן על פי 15% מהרווח הריאלי (במקום 0.5% ו- 5%). במקרה זה, לצורך חישוב הרווח הריאלי מכלל העסקאות העתידיות, יילקחו בחשבון **רק** רווחים או הפסדים מעסקאות עתידיות שבוצעו בשנת המס 2003.

ג. להגיש דו"ח שנתי ולחשב את המס החל בהתאם להוראות הקבע בפקודת מס הכנסה.

כאמור, המס המחושב לפי חלופות (א) או (ב) הוא **סופי** ולא ניתן יהיה לדרוש כנגד המס המחושב או כנגד רווחי ההון כל זיכוי, פטור, הנחה ו/או ניכוי מכל סוג שהוא. נישום שבחר בחלופות (א) או (ב), לא יהא זכאי לדרוש הפסדי הון בשל ניירות הערך או עסקאות עתידיות שנמכרו בשנת המס 2003 ואף לא יהיה רשאי להעבירם לשנות המס הבאות. בחר הנישום באחת מחלופות המס האמורות, תחול החלופה שבחר על **כל ניירות הערך והעסקאות העתידיות** שמכר בשנת המס 2003.

הוראת השעה תוחל רק על ניירות ערך ו/או עסקאות עתידיות שבמכירתם חלים הוראות סעיף 105ב לפקודה. לא ניתן יהיה ליהנות משיעורי מס מופחתים לגבי ניירות ערך זרים, אגרות חוב, ניירות ערך שהוחזקו על ידי מוכר טרם לרישומם למחר בבורסה, יחידות השתתפות בשותפויות נפט או סרטים (בתנאים מסוימים), מניות שחלות עליהן הוראות סעיף 102 לפקודה וכו'.

² רלוונטי למניות של חברות תושבות ישראל הנסחרות בחו"ל.

המחברים מעונינים להפנות את תשומת לב קוראי המאמר להבא:

- א. חלופה א' לחישוב המס החל, רלוונטית לאלה שהחזיקו בניירות ערך ו/או בעסקאות עתידיות במעורב אצל בנקים ואצל ברוקרים. במידה שהשקעותיהם אצל הברוקרים לא נשאו פרי והברוקר מנכה המס במקור לפי הוראות הקבע לתקנות הניכוי במקור, דהיינו – לא ניכה בשל המכירה מס במקור - חלופה א' יכולה להיות אטרקטיבית יותר למשקיעים ביחס לחלופות ב' או ג'.
- ב. מאחר שלא ניתן לקזז הפסדי הון שוטפים או מועברים כנגד רווח מניירות ערך המחושב לפי חלופות א' ו- ב', נישומים, שאינם מעונינים "לבזבז" הפסדי הון "טובים" (הפסדים לפי סעיף 92 לפקודה) כנגד רווחים מניירות ערך ו/או עסקאות עתידיות החייבים בשיעור מס מופחת, יוכלו לבחור בחלופות א' או ב', אפילו הן טובות פחות בטווח הקצר מחלופה ג', ולשמר את הפסדי ההון.
- ג. ככלל, במידה ששיעור התשואה של המוכר מנייר ערך גבוה מ- 7.2%, כדאי למוכר לתבוע כי המס יחושב לפי מס המחזור ולא לפי הוראות הקבע. כמובן, שמשקיע שבצע עסקאות רבות בניירות ערך, חייב לבצע חישובים מדויקים על מנת לברר החלופה הטובה ביותר מבחינתו.

מכירה ורכישה חוזרת

כאמור, לאחרונה אושרו על ידי ועדת הכספים ואושררו על ידי השר **תקנות מ"ה (חישוב רווח הון במכירת נייר ערך הנסחר בבורסה, מילוות מדינה או יחידה בקרן נאמנות)(תיקון), התשס"ד-2003** (להלן: "**התקנות**"). במסגרת התיקון התווספה לתקנה 8 לתקנות פסקת משנה (ב1) הקובעת כי נישומים, שחלה עליהם הוראת השעה ואשר היו להם **בתקופה שבין ה- 21.12.03 ל- 31.12.03** ניירות ערך, זכאים להודיע בתקופה שבין ה- 21.12.03 ל- 31.12.03 לבנקים ו/או לברוקרים, המחזיקים עבורם בניירות הערך, כי הם מבקשים למכור ולרכוש מחדש, בהליך של עסקה מחוץ לבורסה, את ניירות הערך, **כולם או חלקם**, ביום הגשת הבקשה. כמובן, שאם בוצעה מכירה ורכישה כאמור, ייקבע לנייר הערך מחיר מקורי חדש ויום רכישה חדש בהתאם לתמורת המכירה שנקבעה ולמועד המכירה. לא נסקור את הוראות התקנות כולן, ונסתפק בדגשים שלהלן:

- א. ביקש נישום להחיל את תקנת משנה 8(ב1) על ניירות הערך, כולם או חלקם, תחול הוראת השעה לעניין מס הבורסה על המניות שמכר כאמור.
- ב. נישום אינו חייב למכור את כל המניות שבאמתחתו בתום שנת המס והוא יכול לבחור אלו מניות למכור. כמובן, שאם הנישום יודע כי הוא מתעתד לבקש לשלם מס מחזור על כלל עסקאותיו בניירות ערך, ולפיכך הוא צפוי לאבד הפסדיו מניירות ערך³, יהא כדאי לו לממש בהליך של מכירה כאמור, רק ניירות ערך שצפוי מהם רווח הון.
- ג. לא ניתן לבצע מכירות מחוץ לבורסה של ניירות ערך שלא ניתן למוכרם לפי כל דין או לפי הסכם (כדוגמת, מניות "חסומות"). מכירה לפי תקנת משנה 8(ב1) לתקנות אינה בגדר "מכירה רעיונית" לצורכי מס ולא ניתן יהיה לבצע מכירות כאמור תחת המעטה של תקנת משנה 8(ב1). כמו כן, לא ניתן יהיה לתבוע שיעור מס מופחת בשל "מכירות" כגון אלה. כזכור, תכליתו של התיקון לתקנות היא מניעת עסקאות "סיבוביות" בבורסה שיש בהן לפגוע במהלך המסחר התקין – **עסקאות שניתן היה לבצען**.

³ ראה הדיון בהוראת השעה של מס הבורסה.

- ד. מכירה לפי תקנת משנה 8(ב1) לתקנות ניתן לבצע **רק** באמצעות חבר בורסה (ברוקרים ו/או בנקים). ניירות ערך המוחזקים באמצעות ברוקר תושב חוץ – לא ניתן יהיה למוכרם לפי ההליך הקבוע בתקנת משנה 8(ב1) לתקנות.
- ה. מכירה לפי תקנת משנה 8(ב1) לתקנות מהווה "מכירה" לכל דבר ועניין, ולפיכך, על הברוקר לנכות המס במקור, כמתחייב בחוק.
- ו. נישום המתעתד להגיש דו"ח על הכנסותיו ולשלם מס לפי הוראות הקבע בפקודה, יכול לבצע מכירה לפי פסקת משנה 8(ב1) של ניירות ערך שגלום בהן הפסד, ולהפוך את ההפסד הגלום להפסד הון בר-קיוז בשנת המס 2003 או לאחריה (כפוף לביקורת של פקיד השומה).
- ז. יש לעקוב אחר שינויים בהליך החקיקה של הוראת השעה לעניין מס הבורסה, שכן ייתכנו מצבים בהם ניתן יהיה לבצע מכירה לפי תקנת משנה 8(ב1) לתקנות ולא ניתן יהיה לתבוע שיעור מס מופחת בשל מכירתה לפי הוראת השעה.
- ח. פסקת משנה 8(ב1) **אינה חלה על עסקאות עתידיות.**